

Úvod teoretický

V knize najdete místa uspořádaná podle současného členění krajů České republiky a dále v rámci kraje abecedně, na kterých došlo během března až května 1945 k násilnostem ze strany branné moci nacistické třetí říše. Jedná se o území celé dnešní České republiky, tedy nejen o území protektorátní, ale i o území zabrané v roce 1938 a přičleněné k říši. Nenajdete zde místa k násilnostem určená, tedy káznice, věznice, koncentrační tábory a popraviště, a nenajdete zde místa, kde se jednalo jednoznačně a pouze o bojovou situaci. Rovněž zde nenajdete místa, kde došlo k úmrtí jedné osoby, nebo „pouze“ ke zranění. Zpracování takových míst, byť ani takto si nečiní kniha nárok na úplnost, by přesáhlo možnosti jednoho lidského života. Místa se dají rozdělit tematicky do čtyř skupin, které se ovšem mohou vzájemně prolínat.

První skupinou jsou násilnosti spáchané protipartyzánskými komandami na Moravě, kdy byly terorizovány a vypalovány takzvané partyzánské vesnice a vraždění jejich občané. Zde jsou asi nejznámějšími lokalitami pasekářská osada Ploština a valašská obec Prlov.

Druhou skupinou jsou násilnosti páchané v rámci potlačování českého povstání v květnu 1945, kdy se často jedná o následek bojové situace nebo o směs boje a následných násilností na zajatcích a civilním obyvatelstvu. Zde jsou asi nejznámějšími a nejrozsáhlejšími případy Velké Meziříčí, Přerov a Třešť, patří sem i události spojené s potlačováním povstání v Praze a jejím okolí.

Třetí a největší skupinou jsou místa, kde zemřeli vězni z transportů a pochodů smrti, většinou na severozápadě, západě a jihozápadě území České republiky. V této skupině je také nejvíce obětí, většina zřejmě navždy anonymních. Jako transport označují případy, kdy vězni byli přepravováni vlakem, nebo lodí, jako pochod označují případy, kdy většina vězňů šla pěšky, část byla někdy dopravována na vozech.

Čtvrtou skupinou jsou chaotické a nesystematické násilnosti ustupujících vojenských jednotek, ať už Wehrmachtu, nebo Waffen-SS, páchané na civilním obyvatelstvu, které se někdy snažilo kolony zpomalit nebo zastavit, někdy jen přihlíželo u silnice, a přesto bylo zavražděno.

Bylo by zásadní chybou tvrdit, že pachatelé jsou pouze Němci a oběti všichni ostatní. Mezi pachateli konkrétních zločinů najdete Rusy, Ukrajince, Chorvaty, Lotyšy, Maďary a další národnosti. Mezi oběťmi najdete samozřejmě Čechy, ale v případě transportů a pochodů smrti především Židy z celé Evropy, Poláky, Maďary, Ukrajince, Rusy, Italy, Řeky, Francouze a další národnosti.

Snažil jsem se co nejvíce obětí i pachatelů identifikovat, ale v řadě případů je to zřejmě nemožné. Pokud bylo dohledatelné, je za jménem vždy uvedeno datum narození, u vězňů pak vězeňské číslo. Pokud není u jakéhokoliv data uveden rok, jedná se vždy o rok 1945.

Velmi užitečným pramenem byl Národní archiv, fond ÚV SPB a fond KT OVS, dále Archiv bezpečnostních složek, fond 325 a další fondy, dále regionální kroniky, archivy a muzea, kde mi vždy vyšli vstříc. Neocenitelná se při práci ukázala jednak databáze <http://www.jewishgen.org/databases/Holocaust/> a jednak stránky zřízené Ministerstvem obrany České republiky <http://www.valecnehroby.army.cz>.

Pokud jde o ilustrační materiál, řada fotografií je sice unikátních, ale jejich kvalita je bohužel nízká.

Úvod osobní

Při práci na tomto rukopisu mne překvapilo, kolik míst je s událostmi jara 1945 spojeno. Na počátku jsem se bláhově domníval, že v knize zaznamenám několik lokalit, které jsou vlastně známy, a budu mít hotovo. Nestalo se tak. Především se tak nestalo kvůli obětem pochodů a transportů smrti, na které se podle mého názoru ostudně zapomíná. Například v Tachově, kde je na novém židovském hřbitově největší hromadný hrob v České republice, se tento hřbitov velmi těžko hledá a nenajdete o něm žádnou informaci. Pátrání po totožnosti některých obětí bylo snad úspěšné, pátrání po pachatelích za mne udělal SNB po válce, i když ve většině případů neúspěšně.

Mohu pochopit bojovou situaci, mohu pochopit i vztek a stres ustupujících jednotek, které se snaží uniknout z dosahu Rudé armády, ale nikdy nepochopím, proč stárnoucí muž z Volkssturmu utluče pažbou pušky, kterou před týdnem vyfasoval, židovskou dívku, která váží 40 kilogramů a ušla stovky kilometrů. Naopak snadno pochopím německou ženu, která do konce války ukrývá v chalupě polskou Židovku a stará se o ni. Řada obětí nemá jméno, ale nejspíše ani hrob. Některé hroby byly exhumovány a ostatky přeneseny na důstojná místa, na která ovšem nikdo nechodí, některé oběti byly pohřbeny na místních hřbitovech a některé se prostě nenašly.

Doufám, že z této knihy bude jasně patrné, že zločiny i činy dobré nepáchají ani ideologie, ani národy, ale zcela konkrétní lidé, bez ohledu na národnost, rasu a vzdělání. Nejen proto mi připadá logické navázat na tuto knihu publikací Krvavé léto, která podobným způsobem popíše zločiny páchané při takzvaném divokém odsunu.